

אחרי נפילת הרקטות מלבנון

הערות בדבר הרציונל הקיומי של מדינת היהודים

לו רנה ברס

עליהן עוררין, כי לוחמים אלה הנם/היו אשמים בעליל ב"הונאה".

הונאה עשויה להתקבל באופן חוקי בעימות מזוין, אולם תקנות האג אוסרות בבירור הצבת כוחות צבא וכלי לחימה באזורים אזרחיים מאוכלסים בצפיפות. איסור נוסף של הונאה אפשר למצוא בפרוטוקול I משנת 1977, הנוסף לאמנת גינבה מ-1949. ידוע לכול כי חוקים אלה מחייבים גם על בסיס המשפט הבינלאומי הנהוג.

הונאה מהווה הפרה חמורה במיוחד של חוקי המלחמה, ואף מזוהה כ"הפרה חמורה" של סעיף 147 לאמנת גינבה ה-IV. התוצאה המשפטית המכרעת של ההונאה המבוצעת על ידי טרוריסטים פלשתינים או על ידי החיזבאללה – במיוחד השימוש הנרחב שהם עושים ב"מגינים אנושיים" – היא מתן חסינות לישראל מפני כל אחריות לנזקים מקריים הנגרמים על ידה לאזרחים ערבים תוך כדי פעולותיה נגד הטרור. אפילו לא היו החמאס, הג'יהאד האסלאמי, הפת"ח והחיזבאללה מעורבים בהונאה בכוונה תחילה, כל קשר הנוצר על ידי הטרוריסטים בין האוכלוסייה האזרחית לבין מלחמת התקוממות ייתן לישראל תמיד צידוק חוקי מלא ובלתי מעורער לפעולות ההגנה הצבאיות שלה. אין בכך כדי לטעון כי לישראל תהיה יד חופשית בכל פעולותיה בהקשר להונאה מצד האויב.

ללא ספק, על רקע ההונאה הטרוריסטית הנרחבת והבלתי נסלחת הן בעזה והן בלבנון, בוודאי שאין ישראל אשמה ב"חוסר מידתיות". על מבקריה של ישראל לזכור כי כל הלוחמים, כולל כל המתקוממים בעזה ובלבנון, מחויבים לציית לחוקי המלחמה הקבועים במשפט

■ חוק, אסטרטגיה, תבונה ומוות

אחד הנושאים העיקריים במלחמת לבנון השנייה היה "ההפרזה" כביכול, של ישראל בשימוש בכוח מזוין. מה יכולים אנו ללמוד על האשמות אלה מן ההיבט של המשפט הבינלאומי? המשפט הבינלאומי ההומניטארי ממשיך לדרוש ובצדק, כי צבא או קבוצה מתקוממת העושים שימוש בכוח הזרוע, יעמדו במבחן "המידתיות". אם נחזור לעיקרון המשפטי הבסיסי (הצהרת סנט. פטרסבורג, 1868) הקובע כי "האמצעים שאפשר להשתמש בהם כדי לפגוע באויב אינם בלתי מוגבלים", מידתיות מתנה (בין השאר), כי כל שימוש בכוח מזוין יהיה מוגבל ליישום המינימאלי הנדרש לשם הצלחה מבצעית. אכן, עיקרון נוסף זה של חוק בינלאומי מקובל מתייחס לכל שיקול דעת של יתרונות צבאיים ולכל פעולות התגמול המתוכננות.

אולם, לעולם אי אפשר לקבל או לשפוט החלטות חוקיות לחלוטין לגבי מידתיות בתוך חלל ריק. להפך, החלטות אלה חייבות להתחשב במידה שבה היריב ביצע או מבצע הפרות של חוקי המלחמה. במקרה של ארגוני הטרור, הן של החמאס / הג'יהאד האיסלאמי / הפת"ח בעזה והן של החיזבאללה בלבנון, קיימות הוכחות רבות, שביסודן אין

פרופ' לו-רנה ברס מלמד משפט בינלאומי במחלקה למדעי המדינה, אוניברסיטת פרדיו, ארה"ב. המחבר פרסם שורה ארוכה של מחקרים והיה ראש צוות החוקרים של המסמך "פרויקט דניאל" – העתיד האסטרטגי של ישראל" שהוגש לרה"מ שרון בינואר 2003. חבר מערכת נתיב.

עובדה זו נטועה עמוק בתוככי ההוויה של הגוף האנושי. פשוט מאד, אין שפת אנוש המסוגלת באמת לתאר כאב, הבחנה בעלת משמעויות מיוחדות וחשובות בנוגע לשליטה על האלימות בעולם. אולם בהקשר הספציפי לאלימות הטרור הערבי/אסלמי, יש להבחנה זו השפעה מצררת בהחלט על צמצום הסבל הישראלי העכשווי לכדי רשימת מצאי "נפגעים", קהת-חושים בסך הכול.

כאבה המייסר של ישראל מידיהם המגואלות בדם של המחבלים הערבים-המוסלמים נותר כפוף למגבלות נוקשות של דקדוק ותחביר. כמובן, כל בן אנוש סבל כאב פיזי וכל מי שסבל יודע כי ענויי גוף לא רק קוראים תגר על השפה, אלא אף הורסים אותה. במקרה של הטרור הערבי-אסלמי האכזרי נגד הישראלים, כאב בל יתואר זה עומד עתה כאבן נגף בדרך להודות בעובדה כי טרור כזה הוא ברבריות צרופה. כשהם מוגנים על ידי המגבלות הטבועות בשפה, הרוצחים המתאבדים יכולים עתה להציג עצמם בפני בית הדין של דעת הקהל העולמית כלוחמים חמושים הראויים לכבוד. אם כי, לאמתו של דבר, אין כל קשר בין רוצחים אלה לבין חיילים או "לוחמי חירות". הם פושעים הרסניים ומפחידים, רוצחים המשלבים זן נדיר של פחדנות עם מחויבות מסולפת לפגוע אך ורק לשם הפגיעה. באופן מובהק, מנקודת ראותו של הטרוריסט הערבי/אסלאמי, אין תקווה סבירה להסב את הכאב הישראלי לעוצמה ערבית/אסלאמית תכליתית. להפך, העובדה כי החמאס/הג'יהאד האסלאמי/פתי"ח/חיזבאללה (אין זה משנה מן נוקטים שפירות דמים זוריעת תוהו ובוהו, מקשיחים באורח בלתי נמנע את הלבבות המודעים ביותר ל"שחרור". אם כך, מדוע ממשיכים הטרוריסטים לגרום כאב לחפים מפשע בהתלהבות שכזו, מרטשים את גופם של יהודים חסרי מגן במטעני נפץ המכילים סכיני גילוח וכדוריות מתכת וללא כל תועלת מעשית הנראית לעין? האם זנחו הטרוריסטים את הכלל הפוליטי המקובל של יתרון המדיניות?

תשובה חלקית לשאלה זו היא כי הטרוריסטים הערבים/אסלאמיים שבויים במגרעותיה חסרות הרחמים של השפה האנושית, בדומה לקהל היעד שלהם. חוויית הכאב שחוה גוף אנושי אחד אינה ניתנת לחלוקה עם מישהו אחר, אפילו יש לגופים אלה קשר הדוק של קרבת דם ואפילו המרחק הפיזי ביניהם הוא קצר. ההבדל שבין גופך לבין גופו של הזולת הוא מוחלט, אף אם אין מכירים בכך. מסיבות הקשורות ככל הנראה להיגיון בנוסח דארווין יותר מאשר לגחמות החמלה, ה"קרומים" בין הגופים נשארים תמיד בלתי חדירים. לפיכך, פיצול זה מאפשר התבוננות "אובייקטיבית" גם בפגיעה האכזרית ביותר הנגרמת ל"אחרים". לעתים עשויות פגיעות אלה להתקבל בסלחנות מיוחדת כצורה של "שחרור לאומי".

לגבי המחבלים הערבים/אסלאמיים ותומכיהם, המוות האלים המיועד לישראלים הוא תמיד רק משהו מופשט

הבינלאומי. דרישה זו נובעת לא רק ממה שידוע בתורת המשפט כ"סעיף מרטנס", המופיע לראשונה במבוא לאמנת האג השנייה ב-1899, אודות מלחמה ביבשה, אלא גם מסעיף 3, המשותף לארבע אמנות גינבה מ-12 באוגוסט, 1949. היא נמצאת גם בשני הפרוטוקולים של אמנות אלה. מי שאינם מכירים כלל את המשפט הבינלאומי משתלחים בישראל בקלות ובצורה לא הוגנת ומאשימים אותה ב"חוסר מידתיות". אולם, המומחים בתחום המשפט חייבים להבין תמיד את המשמעות החיונית של ההקשר. אין לחרוץ דין על פי המשפט הבינלאומי במנותק מגורמים רלוונטיים אחרים. בהקשר זה ברור שכל חוסר מידתיות לכאורה בשימוש בכוח מצד צה"ל במלחמת לבנון 2006 היה לאמתו של דבר תוצאה של הונאה קודמת מצד אויביו הפושעים בעזה ובלבנון. (טרור הוא פשע לפי המשפט הבינלאומי). אלמלא הפרות בוטות אלה של חוקי המלחמה מצד הטרוריסטים לא הייתה ישראל נאלצת לנהל מלחמה הגורמת באופן בלתי נמנע לאבדות בנפש בקרב אזרחים.

באותה מידה אין בסיס להאשמה כי ישראל מבצעת "תוקפנות" בלבנון. בגלל התעקשותה של לבנון ולא של ישראל קיים מצב רשמי של מלחמה בין שתי המדינות מאז כינונה של המדינה היהודית במאי 1948. קיים רק הסכם שביתת נשק בין ישראל ובלבנון. מאז נחתם ב-23 במארס 1948, אין זה הסכם לסיום המלחמה, אלא רק התחייבות (שאינה מכובדת על ידי לבנון) להפסיק באופן זמני את פעולות האיבה בסכסוך מתמשך. מבחינה משפטית, אין לישראל אפשרות, פשוטו כמשמעו, לבצע תוקפנות נגד לבנון, באשר זו האחרונה רואה עצמה כמי שכבר נמצאת במצב מלחמה רשמי.

משפט בינלאומי אינו חוזה התאבדות. כשהיא ניצבת בכמה חזיתות מול אויבים אשר אינם טורחים להסתיר את כוונותיהם הרצחניות, ישראל מפגינה תמיד כבוד ראוי לציון כלפי חוקי הסכסוך המזוין. בניגוד משווע להתעלמותם המכוונת של יריביה הטרוריסטים בעזה ובלבנון, ירושלים דבקה תמיד בקפדנות בחוקי המלחמה הקבועים במשפט הבינלאומי. מכאן שאין שחר לכל הרמיזות וההאשמות בדבר "חוסר מידתיות" מצד ישראל במלחמה נגד טרור.

■ הכאב, הסבל והחיים היהודיים

נחנו היהודים חווינו כל כך הרבה כאב בהיסטוריה הארוכה והקשה שלנו עד כי דומה שכאב הטרוריסטים הערבי/אסלאמי הוא רק אפיזודה נוספת של סבל בל יתואר. במידה מסוימת, זה ודאי נכון. לעת עתה, אנו חייבים לשאת בסבל – ולבסוף אנחנו ננצח. כך היה בעבר; כך יהיה שוב בעתיד.

נכון גם, כי הכאב שלנו בל-יתואר ויהא מקורו אשר יהא.

המקורות לשיפור אפשרי כלשהו שוכנים בכל זאת בסבל, דם ובייסורי הכחדה משותפים ובלתי נמנעים. מבחינת מאבקה המתמשך של ישראל להישרדות באזור רצחני באמת, מנהיגיה של המדינה חייבים להודות במהרה, כי עבר זמנו של "תהליך שלום" מדומה, כי כל "מפת דרכים" מדינית היא מיפוי בדוי לצורך השמדת היהודים, כי הכאב הישראלי חשוב לאין שיעור מכל היגיון דיפלומטי, כי זעקת ייאוש של ילד שנפגע במזיד תהא תמיד חשובה יותר מן השיקולים האסטרטגיים השנונים ביותר, וכי לדמעות-אנוש זולגות נודעת משמעות עמוקה הרבה יותר מכל החיוכים המלומדים.

■ היגיון, שכנוע, ערבויות אמריקאיות ומכת מנע מקדימה

נוגע לשיקול דעת של היגיון והרתעה, על המתכננים הישראליים לשים עצמם תמיד בנעליהם של מקבלי החלטות של האויב. מה שישפיע על מקבלי החלטות אלה ולכן גם על ביטחונה של ישראל, לא יהיו התפישות הישראליות ואף לא מערכת עובדות "נכונות באופן אובייקטיבי", אלא אך ורק מה שהם רואים כמציאות. לכן, מה שעשוי להיראות כשקול והגיוני בתל אביב עלול להיחשב כפחדני וחסר היגיון בטהראן או בדמשק. עולים בדעתי, למשל, חילוקי דעות בנוגע להחלטתה של ישראל שלא להשיב מלחמה על 39 התקפות של טילי סקאד עיראקיים במלחמת המפרץ ב-1991. מה תהיינה ההשפעות ארוכות הטווח של החלטה זו על עמדת ההרתעה הכוללת של ישראל? זוהי שאלה חשובה, כזו הצריכה להישאל שוב ושוב. כמובן שהדבר לא עזר בלבנון, שם התחזק חיזבאללה בקיץ 2006.

המתכננים הישראליים מתמקדים, כמובן, ביכולותיו ובכוונותיו של האויב. אולם האם הם מתמקדים בכל משתנה כנפרד ונבדל, או כמצוי בתלות הדדית ופועל בשיתוף עם משתנים אחרים? כיוון שאחד משפיע על השני, רק המגמה האחרונה היא נכונה ומועילה.

מרבית הקהילות הפלשתיניות ברחבי העולם צהלו ב-11 בספטמבר 2001. לאחרונה, אותן הקהילות עצמן הביעו זעם על ההתנקשות האמריקאית המוצלחת במנהיג הטרוריסטים אבו מוסאב אל-זרקאוו. עבורם, הגאון הרצחני של אל-קעידה בעיראק היה גיבור גדול. במותו, הפך עתה ל"קדוש מעונה".

אולם הקשר הפלשתיני לאל-קעידה חורג הרבה מעבר לאהדה וידידות גרידא. הוא משתרע מעבר לשנאה שורשית משותפת לארה"ב, ומתייחס גם לרשתות של שיתוף פעולה טקטי. היום קיימות כמה וכמה היערכויות נסתרות הכרוכות בשיתוף-מידע, נשק, מקומות מסתור ומומחיות מדעית. מטרתן של היערכויות אלה היא התקפות טרור הן נגד ישראל והן נגד ארה"ב. פעולות מתוכננות אלה עלולות

ותו לא. אנו שומעים שוב ושוב כי "כופרים", קורבנותיהם היהודים הם נטולי "קדושה". לגבי המחבלים, רצח הקורבנות היהודים אינו דבר של מה בכך. תמיד זה "רצון אלה", תמיד זו סיבה לחגיגה משפחתית קולנית.

כאב פיזי בתוך הגוף האנושי לא רק הורס את השפה הפשוטה, אלא עלול לגרום לחזרה הופכת-קרביים אל קולות אנושיים שקדמו לשפה – כלומר, לאותן אנחות, זעקות ולחישות קדמוניות, אשר קדמו לדיבור הנלמד. בעוד קורבנותיו היהודים הרבים של האויב הרצחני מתפתלים בייסוריהם מהכוויות, המסמרים והברגים, שנטבלו באהבה רבה ברעל עכברים, הציבור ברחבי העולם שהנו עד אילם למעשים ואף הרוצחים הזועקים בעצמם, לא יוכלו לעולם להעלות על הדעת את משמעות הסבל הזה. חוסר היכולת בשום פנים אינה תירוץ עבור הצופים מן הצד או עבור הפושעים, אבל היא עוזרת להסביר מדוע מעשי הרצח וגרימת המומים האכזריים המבוצעים על ידי המחבלים יכולים להתפרש לעתים כמרד. יתרה מזאת, העדר היכולת לשותף אחרים בכאב הפיזי מעצימה עוד יותר את פגיעות הטרור בישראלים באמצעות אזכור מתמיד לקורבנות כי ממעיטים בערכו של סבלם. עבור הקורבנות היהודים לעולם לא תמצא תרופה חזקה דיה כדי להרגיע את כאבם, אולם לגבי הצופים מן הצד ולגבי מבצעי הפשעים, כאבם של הקורבנות תמיד אינו מורגש.

כל מי שעליהם עוד ללמוד אודות המתקפה האחרונה של הפלשתינים או של חיזבאללה על פעוטון, על אוטובוס המסיע את ילדי הגן, על אוטובוס בעיר, על גלידרייה, על פיצרייה או דוכן פלאפל, לעולם לא יחושו באמת את הסבל הנגרם במזיד לאזרחים יהודים. ואפילו אז, סבל זה יבהב רק לשנייה ואז ייעלם. אף על פי שיחלפו שנים בטרם "הפצועים בלבד" יהיו מסוגלים להניע את גופם המעונה מעבר לעינוי ללא גבול, קוראי העיתונים וצופי הטלוויזיה יתעכבו רק לשנייה לפני שימשיכו לצורות דיון מטרידות פחות.

מעצם טבעו, לכאב הגופני אין צליל הניתן לפענוח ולא מהות הניתנת למישוש. כאשר לבסוף הוא מצליח למצוא ולו צליל עמום, המאזין אינו רוצה עוד בהטרדה. מאזין אנושי זה, בן-תמותה שברירי, מייחל באופן פתטי אך מובן, להתכחש לפגיעותם של בשרו ודמו.

הכל נע וחג סביב אימת המוות והכחשת המוות היא עיסוקו הבסיסי של המין האנושי. כתוצאה מכך, כאבם של אחרים נשמר בהכרח במרחק בטוח והשפה מקהה במתכוון את זוועות הכאב. המחבלים הערבים/איסלאמיים הם אפוא תמיד גרועים הרבה יותר מכפי שהם עלולים להצטייר (הם בהחלט אינם "לוחמי חירות"), ופשעיהם אינם מזוהים תמיד כבלתי נסלחים ומבחילים. לבעיה זו של צדק לעולם לא יהיה פתרון אמיתי, אולם

לכלול, בוודאות, טכנולוגיות כימיות, ביולוגיות ואף גרעיניות.

בכל אלה אין מפתיע. מייד לאחר אירועי ה-11 בספטמבר, לא רק חמאס התקרב לאל-קעידה, אלא גם כוחותיו של ערפאת. למעשה, נוצר הפת"ח לראשונה כתנועתו של ערפאת בתוך אש"פ, ואימץ בגלוי את "מבצעי מות הקדושים" נגד נשים וילדים ישראלים. אם כי המחבלים הפלשתינים לא נזקקו לאל-קעידה כדי לדרבן אותם לפעולות נוספות של אכזריות כל תואר, נראה כי הדוגמה של אירועי ה-11 בספטמבר העניקה להם נחמה גדולה ונחישות חדשה. ארגון אל-קעידה, מצידו, היה מרוצה מאוד ממשתפי הפעולה הפלשתינים המצטטים לעתים מזומנות את החאדית המקודש: "הו, אללה, השמד את היהודים ואת תומכיהם..."

הרעיון של הרג למען האסלאם מהולל הן על ידי קבוצות הטרור הפלשתיניות העיקריות והן על ידי אל-קעידה. נוסף על הקידוש הרגיל של "פיוצי התאבדות", שני הארגונים תומכים בהרג על בסיס-דת בתוך הקהילה האסלאמית. שניהם מגדירים מוסלמים המשתפים פעולה כביכול עם ארה"ב כ"מורטאדון" (משומדים בוגדים) ושניהם חורצים את דינו של מורטאד חארוי; לאמור, "בעל בריתו של השטן" קיבל פאתוה, גזר דין מוות. הפסוק הרלוונטי בקוראן הוא: "עונשם של אלה המנהלים מלחמה נגד אללה ונביאו, השואפים לחבל בארץ, אחת דינם – יש לרוצחם או לצלבם, או לכרות את ידיהם ורגליהם בצדדים נגדיים..." אין כאן הבדל בין גבר לאישה: "מותר לשפוך דמה של אישה שהיא כופרת (חארבייה), אפילו מלחמתה מוגבלת לשירה."

שנאתו של ארגון אל-קעידה לארה"ב קשורה אך במעט לתמיכתה של ארה"ב בישראל. אפילו תחילת ישראל מלהתקיים, הבוז כלפי ארה"ב יימשך ללא הפרעה. הסיבה נעוצה ב"חטא" הבלתי נסלח של קשרי ארה"ב ל"משומדים ופושעים", השולטים בארצות האסלאם, כדוגמת ערב הסעודית, מצרים, כווית, ירדן, האמירויות ופקיסטן.

ב-2 בדצמבר 2002, הכריז ארגון אל-קעידה לראשונה על כינון "הארגון האסלאמי של אל-קעידה בפלשתיין". בהודעה הוכרזה "שבועת אמונים לאמיר של המוג'אהדין, המנהיג אוסמה בן-לאדן, שבאמצעותו מחזק אללה את אומת האסלאם". ההודעה קוראת לשים קץ למשטרים "אשר רק משרתים את היהודים הרוצחים ואת השטן הגדול" ומסתיימת בתחינה ל"אחינו לאסלאם בירדן, מצרים וערב הסעודית לתקוף את האינטרסים האמריקאיים ואת המוסדות הכופרים של הבגידה... מוות ליהודים ולציונות; מוות לאמריקה; כוח לאללה, אללה הוא גדול וניצחון לאסלאם".

אל-קעידה פועל עתה בחשאי ביהודה ובשומרון ובאופן גלוי בעזה לפי הזמנתם המפורשת של הפת"ח והחמאס.

לפני שנים, ייבא יאסר ערפאת לראשונה לוחמים של חיזבאללה כדי לסייע בהתקפות הטרור נגד ישראל. היום, לוחמי האסלאם של אוסמה בן-לאדן הם חלק מהתמהיל הטרוריסטי הקטלני. ערפאת קיבץ לראשונה אוסף מגוון של חברי משמרות המהפכה האיראנית, חיזבאללה, מפקדת החזית העממית, יחידות שונות של המודיעין הצבאי העיראקי (המחבלים הפלשתינים היו תמיד קרובים ביותר אל צדאם חוסיין, ואף שלחו יחידות של "צבא השחרור הפלשתיני" כדי לסייע לו לענות כוויתים ב-1991), אנשי החזית העממית הערבית, התומכת בעיראק ומאז אפריל 2002, אל-קעידה. אותו חתך-רוחב של קבוצות טרור אסלאמיות קיים עתה בארה"ב – אם כי, כאן (נחמה פורתא) הן פועלות "רק" כתאים רדומים.

בכל מלחמה חשוב להבחין בין ידיד לאויב. פיגועי מגה-טרור מתואמים נגד ישראל ואמריקה מתוכננים עתה על ידי צוותים משותפים של פלשתינים ושל אל-קעידה. מכאן שעל ישראל וארה"ב לחדול מייד מכל סיוע לרשות הפלשתינית הנשלטת על ידי חמאס. מעל לכול, הגיע הזמן שווינגטון תפסיק לשלוח דולרים של מסים אמריקאיים כדי לתמוך באויביה המושבעים של ארה"ב.

■ שפה, חשיבה, דיאלקטיקה והתבוננות

ני מודע לכך כי הסמיכות שבין השמדת ישראל והיהודים הטבועה באזכורים ל"חורבן קהיליית הבית השלישי" היא נוראה עד כדי חילול הקודש. עם זאת, אסור להתעלם או לזלזל בסמיכות זו. אם מקבלי החלטות ישראלים לא יתייחסו אליה ברצינות הראויה, הרי שריכוז של מיליוני יהודים, לאחר השואה, באזור הקטן יותר ממחוז גדול בקליפורניה, עלול להיות לברכה לאלה מבין אויביה של ישראל השואפים לעצב מחדש רצח עם כמלחמה. אולם אם נתייחס במלוא הרצינות לקשרים שבין יעדים ציוניים לבין פגיעותה של קהיליית "הבית השלישי" היהודי, נעשה את הצעדים המשמעותיים הראשונים לקראת הבטחת ביטחונה של ישראל – לקראת וידוא כי חירות יהודית לא תהפוך לפורענות יהודית.

התפיסות האופנתיות של "משטר ביטחון" ושל "צעדים בוני אמון" בהתייחס לישראל ולמזרח התיכון, הם הבל הבלים, בדותות מזיקות של אקדמאים הדבקים ברצונם להעלים עין ממצאיאות בלתי נוחה. תפיסות כאלה המנצלות את תסכולה ועייפותה של ישראל, נראות מפתות ביותר. אולם, הן מסוכנות באופן בלתי נסלח, מחוללות אמונה ב"תהליך השלום", אשר היה תמיד מכוון אך ורק לביתורה של ישראל ולהיעלמותה.

בישראל קיימת נטייה בולטת לחקות את החשיבה האסטרטגית האמריקאית. זו שגיאה חמורה, באשר למעשה, משלמים לכל האסטרטגים האקדמאים

האמריקאים כדי לא לחשוב ומעל לכל, שלא להיפרד מצורות שקולות (ולכן עקרות מבחינה אינטלקטואלית) של הוראות. אם נשתמש בשפתו של חוזה אורטגה אי גסט (Gasset) שספרו "מרד ההמונים" (1932) הוא אחד הספרים החשובים ביותר של המאה העשרים, הרי שהיום, גם דוקטור "מומחה" בווינגטון או בתל-אביב הוא לעתים קרובות מדי "חמור נושא ספרים או בור מלומד. זהו עניין חמור ביותר, כיוון שהדבר מרמז כי האיש הוא בור ועם הארץ ולא במובן של האיש הנבצר, אלא עם כל הרגזנות של ידען המומחה בתחומו."

אין להפריד את העתיד מן העבר בנוגע לישראל. הם מחוברים הדדית בצורה איתנה. כדי להתכונן לקראת העתיד, על מנהיגי ישראל לבחון מקרוב את העבר, לא רק החל מ-1948 ואילך, אלא במשך 5000 שנים. הכוונה היא יותר מאשר ציווי נדוש ללמוד את "לקחי ההיסטוריה". פירושו של דבר להבין כי ההיסטוריה היהודית היא יחידה במינה, כי ההיסטוריה של ישראל היא חלק בלתי נפרד מן ההיסטוריה היהודית וכי תפיסה "קוסמופוליטית" שגויה (קרי, "היהודים הם רק עוד עם בקהילת האנושות כרחבי העולם") עלולה להתברר כשגיאה חמורה במיוחד.

■ חיסול ממוקד, אנרכיה, חוקים ודוגמות

ר אשית, נוכח התקדמות ההפצה של טכנולוגיות אמצעי לחימה הרסניים במיוחד, בקרב אויביה של ישראל במזרח התיכון, ההמתנה לנקיטת הגנה עצמית רגילה, עלולה להיות מסוכנת ביותר והרת אסון. שנית, באשר לחיסול ממוקד, אם כי אפשר להוכיח יעילותו במניעת התקפה על ישראל, הוא מצטייר כפחות יעיל בהפחתת נזק נוסף, לאחר שהמתקפה כבר יצאה לדרך. ב"טרנספורמציה של מלחמה" כותב מרטין ון קרפלד, (Van Creveld) כי ככל שמיטשטשים הקווים שבין אלימות פוליטית לבין אלימות פלילית, כך תהיה התנקשות בחייהם של מנהיגי האויב לאופנתית יותר:

במשך שלוש המאות האחרונות, ניסיונות להתנקש במנהיגים או להוציאם מכלל פעולה לא נחשבו לחלק ממשחק המלחמה. בעתיד, תיווצר נטייה לראות במנהיגים כאלה פושעים, הראויים לגורל הגרוע מכל שאפשר לגזור עליהם. בממלכת הפוליטיקה העולמית, התלויים מתפקדים לעתים כמתנקשים.

אף על פי, שתפקוד כזה הוא כמעט תמיד עניין של הוצאה להורג לא צודקת, תמיד יש מקרים מיוחדים, שיריים ומדודים בקפידה, שאפשר לראותם בבירור כאכיפת חוק, צודקת, ומותרת. מבחינת הבנתם של צורכי הביטחון של ישראל, הדבר מצביע על אופציה של התנקשות כצורה של הגנה עצמית מקדימה. כאשר קובעים אם מקרה מסוים של

חיסול ממוקד כצורה של הגנה עצמית יעמוד בתנאים של המשפט הבינלאומי, הפעולה: (1) לא תתוכנן להשיג יעד אסור, אלא רק למנוע הרס של מדינת ישראל ועמה; (2) עליה לעמוד במבחן המשפט המוכר לפרקליטים בינלאומיים כ"קרוליין" (Caroline) – קרי, הסכנה המהווה עילה לפעולת המנוע של ישראל חייבת להיקבע כ"סכנה מיידית, מכריעה, אשר אינה מותרת אפשרות בחירה באמצעי אחר ואף לא רגע אחד לשיקול נוסף". לפיכך, אם ההתנקשות מבוצעת רק כדי להרוס איום פוטנציאלי מצד האויב (כאמצעי מניעה), היא לא תעמוד במבחן המשפט הבינלאומי כמותרת.

לעומת זאת, אם החיסול הממוקד מבוצע כיוון שצפויה מתקפה מיידית של האויב (כפעולת מנע מקדימה), היא עשויה לעמוד במבחן כמותרת של הגנה עצמית מקדימה. יש כאן כמה בעיות. ראשית, במציאות, קשה ביותר לקבוע את המיידיות של המתקפה הצפויה. שנית, גם במקום שבו אפשר להעז ולקבוע, לעולם לא יהיה ברור לחלוטין אם מידת הדחיפות מספקת להעדיף פעולת מנע מקדימה על פני פעולת מניעה.

שלישית, בעמידה בתנאים החוקיים של כוונת הגנה, המוזכרים בסעיף 1 לעיל, ישראל עלולה להידרש להעדיף פעולת מניעה על פני פעולת מנע מקדימה, כיוון שהמתנה עד שהאיום יהפוך למידי יותר עלולה לגרום לתוצאות ואסטרטגיות וטקטיות שליליות ביותר. ורביעית, היתרונות הממשיים של הגנה על המדינה העשויים לצמוח לישראל מחיסולם של מנהיגי אויביה, תלויים באי-המתנה עד שהסכנה תהיה מיידית, מכרעת, ללא אפשרות בחירה באמצעי אחר ואף לא רגע אחד לשיקול נוסף". הערכות לגבי חוקיותם של חיסולים כאמצעי להגנה עצמית מקדימה חייבות לכלול גם השוואות עם צורות חלופיות של פעולת מנע מקדימה. אם, לדוגמה, האלטרנטיבה הצפויה להתנקשות היא שימוש בכוח בקנה מידה גדול הלוכש צורה של מהלומות הגנה צבאיות, הרי שעל פי אמת-מידה של תועלתנות או "מאזן נזקים" יש להעדיף, בוודאות, את החיסול הממוקד.

אכן, ישראל עלולה לעמוד בקרוב בפני בחירה שכזו, במיוחד כאשר שטחי ישיעי הופכים למדינה פלשתינית. הנה כי כן, ישראל נטולת עומק אסטרטגי יכולה להביא בחשבון כי בפניה שלוש אופציות מציאותיות בלבד: (1) לא לפעול כלל, להסתמך לחלוטין על הרתעה ולקוות כי מדינות האויב תמנענה מהנחתת מהלומה ראשונה; (2) לתקוף במכת מנע מקדימה, בכוח צבאי, נגד מטרות נבחרות במדינות האויב ולקוות כי האויב ימנע מפעולות תגמול משמעותיות באמצעות הרתעה משכנעת תוך-כדי-מלחמה; למשל, על ידי איומים ישראלים משכנעים בפעולות נגד-תגמול שיגרמו לנזק בל ישוער; או (3) לתקוף במכת מנע מקדימה באמצעות חיסול ממוקד ולקוות כי הדבר יצמצם את האיום הכולל על ישראל ללא הסלמה

בניגוד לישראל הנאבקת על נפשה מול אויביה המצהירים גלויות כי כוונתם להשמידה, ארה"ב מעולם לא הייתה בסכנה קיומית. עם זאת, ב-6.8.45 החליטה ארה"ב – לאחר דיונים בזרועות הצבא, משרד ההגנה והבית הלבן – להטיל פצצה גרעינית על הירושימה וכעבור שלושה ימים על נגסאקי (בתמונה) כדי לזרז את סיום המלחמה ולו במחיר חייהם של רבע מיליון יפנים, רובם המוחלט אזרחים. כך חסכה ארה"ב, לפי הערכותיה, כ-20 עד 40 אלף הרוגים בקרב חייליה. בחיל האוויר של ארה"ב לא נודע ולו על מקרה אחד של סירוב-פקודה. בישראל, לעומת זאת, קבוצה של טייסי חיל האוויר של צה"ל חתמו על מסמך של סירוב פקודה לבצע סיכולים ממוקדים של מרצחים סדרתיים פלשתינאים, שמא ייפגעו אזרחים במהלך הפעולה.

ביותר לגבי ישראל, ה-Lex Talionis ה-"עין תחת עין", או חוק התגמול המדויק, המוצג בשלושה פרקים נפרדים בספר התורה. אצל העברים הקדמונים, כאשר ביצוע פשע היה כרוך בשפיכות דמים, נדרש לא רק עונש, אלא עונש הכרוך בשפיכות דמים כפעולת גומלין. שפיכות דמים הוא מעשה תועבה החייב בכפרה, "ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה כי הדם הוא יחניף את-הארץ ולארץ לא יכפר לדם אשר שפך-בה כי אם בדם שפכו." (במדבר לה' פסוק לג')

■ מיתוס, גבורה ומאבק אינסופי

אגדה עתיקה, דנו האלים היוונים את סייזיפוס לגלגל סלע ענקי לראש הר, משם, ללא ספק, יתגלגל הסלע חזרה מטה מפאת משקלו. בגזרם גזר דין נורא זה הטילו האלים את העונש האיום של עמל אינסופי. אולם הם גם גילו משהו קשה הרבה יותר להבנה, דהיינו, כי גם עמל חסר תועלת שכזה לא יהיה חסר ערך, ככלות הכול. הם ידעו כי גם יגיעה כזו עשויה להיות **הרואית**.

הנה כי כן, זהו המקום בו ניצבת ישראל היום, לאחר נפילת הרקטות של חיזבאללה מלבנון. בשל שילוב של סיבות מורכבות מאד, ניצבת ישראל בפני משימה אדירה,

לעומתים צבאיים כוללים. אף שאי אפשר לקבוע באופן מופשט, נראה כי בנסיבות מסוימות, האופציה השלישית עשויה להיות הזמינה ביותר לישראל מבחינת עלות-תועלת. מבחינה משפטית יהיה זה אך הגיוני לבחון את סוגיית ההתנתקות כצורה אפשרית של הגנה-עצמית **רגילה**, כלומר, כאמצעי רב-עוצמה של עזרה-עצמית, מלבד לחימה, הננקטת **לאחר** התרחשותה של התקפה מזוינת. אולם, מבחינה טקטית, יש לפחות שתי בעיות חמורות בבחינה כזו.

מבחינת המשפט בינלאומי, המקרה הנדון הוא צדאם חוסיין. בהתבסס על עיקרון נחרץ של החוק, הידוע כ-Nullum crimen sine poena "אין פשע ללא עונש", השארתו של צדאם חוסיין בשלטון, ללא עונש, הייתה בסופו של דבר, מעשה לא צודק. בנירנברג, השתמש בית המשפט במילים: "ככל שיהא זה צודק להענישו, יהיה זה לא צודק אם יורשו מעשיו הרעים להישאר ללא עונש," ובכך נתן תוקף מחודש לעיקרון זה. את הקביעה המוקדמת ביותר של "אין פשע ללא עונש" ניתן למצוא ב-**קודקס החוקים של חמורבי** (בערך 1686-1728 לפנה"ס); ב-**חוקי אשננה** (בערך, 2000 לפנה"ס); ואפילו בקוד חוקים קדום יותר של אור-נמו (בערך, 2100 לפנה"ס) ואילו המשמעות

ואפשר שגם אינסופית, של דחיפת משא כבד במעלה "ההר". לעולמי עד. ללא מטרה ודאית. כמעט לבטח, הסלע הענק תמיד יתגלגל חזרה למטה, אל נקודת מוצאו. נראה, כי אין כל סיכוי ממשי שהוא יישאר ביציבות ובבטחה בפסגה.

אין בנמצא פתרון צפוי וברור לבעיית הביטחון הקיומי החיוני של ישראל. לעומת זאת, בדומה לסיזיפוס, המדינה היהודית חייבת לשאת בנטל הכבד ללא נשוא של האפשרות להתיישר ללא קץ צפוי. כמובן, תמיד יש תקווה – לפחות לעת עתה – נראה כי הברירה היחידה היא להמשיך לדחוף למעלה, ללא הקלה, או להיאנח עמוקות, להשתטח אפיים ארצה, להיכנע ולמות.

איזה מין דימוי עצוב הוא זה? האם יש מי שיודעזע מכך שלגבי עם ישראל, העומד תמיד בסכנה, גורלו של סיזיפוס נמצא הרחק מעבר להשגתו? אין זה מפתיע, כי הישראלים עדיין תרים אחר פתרונות רגילים. בדרך כלל הם מחפשים בפוליטיקה, אצל המנהיגים החדשים, במדיניות קונקרטי. הם מחפשים אחר מרפא, תשובות, הסדרי שלום, "מפות דרכים" – הם בוחנים את החבילה השלמה של תחזיות פשוטות שתעשה, כביכול, את ישראל ל"נורמאלית" יותר ולכן גם "בטוחה" יותר. אולם ישראל איננה נורמאלית, ולעולם אין היא יכולה (או צריכה) להיות נורמאלית. מסיבות, עליהן ידונו ויתווכחו לדורי דורות, ישראל, ככלות הכל, היא אחת ויחידה. להתכחש לייחודיות הזאת ולנסות למצוא דרכים בהן הסלע הענק והמייסר יישאר לבסוף על פסגת ההר **לעולמי עד**, פירושו של דבר לחפש אחר תשובות נדושות לשאלות בלתי רגילות. מעל ככול, פירושו של דבר הוא להבין שלא כראוי את מקומה המיוחד מאד והקדוש ביותר של ישראל עלי אדמות.

בהתאם לכך, הבה נזכור מייד כי סיזיפוס הוא דמות הרואית וטראגית במיתולוגיה היוונית. זאת, כיוון שהוא יגע באומץ למרות מאמציו העקרים בעליל. אולם, המנהיגות העכשווית של ישראל עודנה נוהגת לעתים בדרכים שאינן טרגיות ואינן הרואיות. מתוך אי רצון הולך וגובר לקבל עתיד כמעט ודאי של טרור ומלחמה מתמשכים, ראש ממשלת ישראל עלול בכל זאת לאמץ גזרות שונות המכוונות להתאבדות לאומית. אם קוראים לזה "אוסלו" או "מפת הדרכים" – אין זה משנה כלל.

ההבטחה הדיפלומטית לשלום עם אויב רצחני עיקש היא הזיה עלובה ומתמשכת. ודאי, לחימה מתמשכת וטרור אינם תוצאה נסבלת או מעוררת קנאה, אולם גורל זה – לפחות לעת עתה – בכל זאת טוב יותר מאשר התוכנית הערבית/אסלאמית האכזרית ל"פתרון סופי". מלחמה מתמשכת וטרור הם חלופות גרועות, אולם טובות יותר ממוות, ומוות הוא ההבטחה הסבירה היחידה של אוסלו ו"מפת הדרכים".

בשום אופן אין לפטור את החיפוש העקר של עם ישראל אחר פתרונות רגילים בזעם, בבז או בצדקנות. ככלות הכל,

אי אפשר להאשים אותם בהתכחשות לאותות מבשרי-רע נוראים ובלתי הוגנים שכאלה. אולם ישראל קיימת בעולם שבו לעולם לא ייהגו המילים צדק ויהודים באותה נשימה ובו התנהלות בהתאם לחוקים של היגיון וסבירות לעולם תהיה קטלנית. זהו עולם אשר בו חוסר היגיון רומס את השכל הישר ובו הישרדות תלויה לעתים בקבלה ובקיום של מה שהוא אבסורדי בעליל.

סיזיפוס הבין כי הסלע שלו **לעולם לא** יישאר על פסגת ההר. אף על פי כן הוא המשיך לעמול. בדומה לסיזיפוס, על ישראל ללמוד במהרה ולהבין כי "הסלע" שלה – האבן הכבדה ועתירת הייסורים של הביטחון הלאומי ושל נורמאליות בינלאומית – עלול שלא להישאר על הפסגה לעולמים. אף על פי כן היא חייבת להמשיך ולדחוף מעלה; היא חייבת להמשיך ולהיאבק נגד המשקל המעיק – לפחות על מנת להמשיך, להחזיק מעמד. עבור ישראל – גבורה אמיתית – ואולי אף ההגשמה הממשית של שליחותה הייחודית בין האומות – נמצאת עתה בהכרה של דבר-מה המצוי הרחק מעבר להבנה רגילה. כאב אינסופי וחוסר ביטחון אינם בהכרח בלתי נסבלים ולעתים יש לשאתם באמונה שלמה ובקור-רוח. בגלל כשל-מודעות טרגי כזה, ממשלת ישראל תמשיך להיאחז בסיכויי שלום הזויים ולברך שוב ושוב על שחר כוזב של יום חדש.

כמובן, ישראל אינה סיזיפוס ואין סיבה להאמין כי היא חייבת בהכרח לסבול ללא סיפוקים אישיים וקולקטיביים. גם בהיותה מודעת לעובדה כי מאבק האדירים שלה לקראת הפסגות החוזרות ונשנות עלול שלא להניב את רגע "ההצלחה" המיוחל וכי אפשר שלא יעלה בידה לעולם "להעפיל" באמת לפסגות אלה – המדינה היהודית יכולה, עדיין, ללמוד כי המאבק עצמו נושא בחובו יתרונות מרובים. למאבק הישגים מהותיים משלו, ברכות שטרם נתבשרו וגמולים ממשיים פחות או יותר. עתה, בקבלו בסובלנות את אי-הבהירות והוא שורד מתוך מודעות מלאה למצבו, נטול תקוות "נורמאליות" לסיום המצב ולבהירות, יוכל עם ישראל להשיג יתרונות רוחניים וביטחוניים בחיים האישיים והקולקטיביים. חשוב מכל, בכוחה של הצלילות המוגברת עתה לחסן אותו מפני מדוחי השווא הקטלניים של אומות רגילות.

החיפוש הקדחתני של ישראל אחר פתרון הוביל אותה במורד נתיב הייאוש המתמשך. היום, גם לאחר נפילת הרקטות של חיזבאללה מלבנון, עלולים מנהיגי ישראל בכל זאת להתכונן לוותר על שמץ אחרון של גאווה לאומית וביטחון לאומי. לגבי ישראל, האמת הבסיסית מתגלה מתוך פרדוקס. הסיכוי היחיד של ישראל להתקיים בעתיד הוא להמשיך ולגלגל את הסלע במעלה ההר. שלא כמו סיזיפוס, ישראל ועמה יכולים בכל זאת ליהנות מסיפוקים רבים לאורך הדרך, אבל – כמו סיזיפוס – ישראל חייבת להכיר בעובדה כי החיים היהודיים הפרטיים והקולקטיביים עלולים לדרוש מאבק טרגי ואולי אף אינסופי. ■